

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Globální monitoring životního prostředí a bezpečnosti (GMES): úkoly a další kroky v oblasti vesmírné složky

KOM(2009) 589 v konečném znění

(2011/C 44/26)

Zpravodaj: **pan IOZIA**

Dne 28. října 2009 se Evropská komise, v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Globální monitoring životního prostředí a bezpečnosti (GMES): úkoly a další kroky v oblasti vesmírné složky

KOM(2009) 589 v konečném znění.

Specializovaná sekce Jednotný trh, výroba a spotřeba, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 15. června 2010.

Na 464. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 14. a 15. července 2010 (jednání dne 14. července), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 135 hlasy pro, žádný hlas nebyl proti a 1 člen se zdržel hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) vítá sdělení Komise a doufá, že rozhodovací orgány na základě v něm obsažených návrhů a pokynů přijmou operační rozhodnutí, uvolní finanční prostředky a vytvoří důsledné politiky.

1.2 EHSV vždy podporoval návrhy Komise v oblasti vesmírné politiky, neboť je to jedna z priorit intenzivnějšího technologického rozvoje. Odpovědné a udržitelné využívání vesmíru pro civilní a mírové účely je působivým nástrojem rozvoje.

1.3 Kosmický výzkum obecně a zejména GMES právem spadají do „nové zelené ekonomiky“. Rozvoj aplikací pro zemědělství, řešení klimatických změn, přesné předpovědi počasí a správu území je základem nového modelu, podle něhož je udržitelný rozvoj prioritní osou inovací a technologického výzkumu.

1.4 EHSV sdílí obavy Komise ohledně nedostatečného vymezení období provádění programu. EHSV se domnívá, že by tento program měl být naplánován nejméně do roku 2030 a jeho základní funkce by měly pokračovat i v následujících letech.

1.5 EHSV se domnívá, že finanční prostředky nejsou dostatečné ze dvou důvodů: není v nich zohledněn vývoj cen technických součástí družic Sentinel a podíl vyčleněný na VaV je

nízký, především vzhledem k potřebě sbírat data v souvislosti s klimatickou změnou a s bezpečností. Na pokrytí potřeby v období 2014–2020 je třeba dalších nejméně 700–800 mil. EUR. Náklady na vypouštění výrazně vzrostly a stejně tak i náklady na elektronické přístroje.

1.6 Prostřednictvím ambiciózních programů by měl být obnoven „sen o vesmíru“, který strhnul několik generací. Je třeba opět probudit zájem mladých o studium věd o vesmíru, nabídnout stabilní programy zaměstnanosti a zdůraznit vysokou společenskou hodnotu projektů jako např. GMES, které mohou přispět ke snížení negativních dopadů klimatické změny a usnadnit lidskou činnost tím, že napomohou předvídat extrémní jevy, např. povodně nebo dlouhá období sucha. Monitorování škodlivých emisí v atmosféře umožní např. ověřit účinnost opatření přijatých za účelem snížení emisí CO₂ nebo bude v důsledku monitorování možné přijmout ve spolupráci s agenturou Frontex řádná opatření v případě porušení zákonů o obchodování s lidmi.

1.7 GMES může rozhodující měrou přispět k politice nakládání s odpady tím, že pomoci něj budou odhaleny nelegální skládky a úniky toxických látek. Kosmický program GMES se musí zabývat i „vesmírným“ odpadem, tj. sběrem nefungujících kosmických stanic a již nevysílajících družic. Program ESA pro sledování ve vesmíru může ve spolupráci s německým systémem TIRA pomoci udržet pod kontrolou velké množství vesmírného odpadu. Od roku 1957 bylo vypuštěno více než 5 000 družic a v současnosti je zhruba každé dva dny vypuštěna jedna družice.

1.8 Pozitivní dopad programu s vhodnou časovou lhůtou může podle EHSV být jistým účinným katalyzátorem přímého zapojení veřejných i soukromých podniků tohoto oboru a umožnit jim plánovat investice do oblastí vývoje technologií umožňujících vznik systémů snímání, které budou stále efektivnější z hlediska nákladů a výkonu. Pro úspěch celé operace bude zásadně důležitá schopnost přitahovat soukromé investice a vytvořit trh služeb.

1.9 Členské státy, které nejsou aktivní a mají ještě daleko k vesmírné politice, by mohly při provádění vlastních iniciativ brát jako záruku kontinuitu programů Unie. EHSV v tomto ohledu kladně hodnotí rozhodnutí z února 2010 zřídit „Radu členů GMES“, již se aktivně účastní 27 členských států a která může přispět k obnovení rovnováhy, co se týče poznatků o vesmíru a zapojení do vesmírné politiky. Tento orgán by měl být otevřený všem zástupcům občanské společnosti.

1.10 Existence dlouhodobého programu by EU mimo jiné mohla využít jako způsob, jak důrazněji a s větší politickou vahou vystupovat vůči jiným oblastem na světě, které vyvíjejí činnost ve vesmíru. Tento program může být kladným prvkem při sjednání nezbytného finančního příspěvku, který může vyplýnout z přístupu, jenž budou mít mise neřízené EU k programům a k výsledkům.

1.11 GMES má schopnost přispět zásadní měrou do řady významných oborů, jakými jsou např. oceánografie, kontrola kvality ovzduší, poskytování podrobných map využití zemského povrchu, rychlé dodávání map oblastí postižených přírodními katastrofami, a tak i nenahraditelné podpory civilní ochraně.

1.12 EHSV se domnívá, že požadavek disponovat značným objemem prostředků nemůže za současné hluboké hospodářské krize představovat prvek zpomalení těchto investic, právě naopak: uvolněním co největšího objemu dostupných prostředků a podporou informování veřejnosti o všech možnostech může program GMES přispět k dřívějšímu východisku z krize prostřednictvím dostupného skvělého vědeckého a výrobního potenciálu s příznivými dopady, jenž bude schopný obnovit dnes upadající vedoucí postavení EU v tomto sektoru.

2. Úvod

2.1 Rozhodnutí EU vybavit se integrovaným evropským systémem pozorování Země s názvem *Globální monitoring životního prostředí a bezpečnosti* (GMES), který poskytuje informace a služby v oblasti životního prostředí a bezpečnosti, znamenalo strategickou volbu, jež EU umožňuje uchovat si a posílit své vedoucí postavení na poli civilních kosmických projektů.

2.2 Podle hlavních směrů definovaných v akčním plánu Evropské komise z roku 2001, je účelem projektu GMES propojit požadavky společnosti v oblasti životního prostředí a bezpečnosti s vyspělými technickými a operačními kapacitami, které nabízejí systémy pozorování Země a družice. GMES je řešením zaručujícím včasný přístup k informacím o životním

prostředí v globálním, regionálním a lokálním měřítku, které zároveň neohrožuje nezávislost těchto oblastí: udržitelný rozvoj, klimatické změny v celosvětovém měřítku, společná politika obrany a bezpečnosti, evropský výzkumný prostor a evropská strategie pro kosmický výzkum.

2.3 Systém je založen na analýze dat o pozorování Země, která dodávají družice a monitorovací sítě in situ. Po analýze a uspořádání jsou tato data dána k dispozici konečným uživatelům, tj. národním, regionálním a místním orgánům a agenturám, organizacím ochrany životního prostředí a civilní ochrany atp. GMES podporují a společně provádějí Evropská unie (EU) a Evropská kosmická agentura (ESA) s tím, že ESA přispívá rozhodujícím způsobem k rozvoji vesmírné složky a EU funguje jako podporovatel a shromažďovatel poptávky.

2.4 Program GMES se skládá ze tří složek: vesmír, in situ a služby. K posledně jmenované vydala Komise návrh nařízení, ke kterému se EHSV již vyjádřil⁽¹⁾.

2.5 Z těchto složek je zdaleka nejnákladnější vesmírná složka. Tato složka rovněž ovlivňuje kvalitu a objem služeb, jež mohou být nabízeny. Zahrnuje šest sérií misí Sentinel pro pozorování Země (z nichž pět je financováno), které by měly být odstartovány v roce 2012. Všechno, co souvisí s vesmírnou složkou, řídí, koordinuje a provádí ESA. Patří sem smlouvy s průmyslovými odvětvími o rozvoji družic a nezbytné infrastruktury, ale rovněž řízení pilotních projektů zahájených v této fázi, které budou hodnoceny prostřednictvím budoucího použití.

3. Sdělení Komise

3.1 Komise si ve sdělení všímá toho, co bylo dosud uskutečněno v oblasti složek služby a in-situ, které již mají dobré výsledky a využívají stávající vesmírné infrastruktury, především v misích EUMETSAT, ESA a vnitrostátních misích.

3.2 V roce 2008 byla položeny základy struktury systému, zejména byly stanoveny finanční potřeby a vytyčeny související rozpočtové politiky. Pro realizaci projektu bude třeba vyčlenit nezbytné prostředky v příštím víceletém finančním rámci Unie. ESA odhaduje výdaje na období 2014–2020 na 4,23 mld. EUR⁽²⁾.

3.3 Dokument analyzuje některé zásadně důležité aspekty evropské vesmírné politiky, jejímž elementárním prvkem je GMES společně s evropskými programy GNSS (EGNOS a Galileo).

⁽¹⁾ CESE 96/2010 – návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o Evropském programu pozorování Země (GMES) a jeho počátečních provozních činnostech (2011–2013) – KOM(2009) 223 v konečném znění – 2009/0070 (COD).

⁽²⁾ ESA/C(2009) 36.

3.4 Komise zdůrazňuje, že prioritami je financování dokončení a rozvoje Sentinelů 1, 2 a 3, že je třeba nepřetržitě poskytovat údaje a mít k nim přístup a že je nutné, aby členské státy upustily od výhrad ohledně délky projektu, jenž je nyní naplánován do roku 2020.

3.5 Komise se domnívá, že je třeba regulovat vlastnictví údajů na základě politiky zaručující plný přístup k údajům. Je řešena i otázka vlastnictví infrastruktury a jejího řízení a správy.

3.6 Důležitá část dokumentu se zabývá politikou zadávání veřejných zakázek, jež musí charakterizovat jak nákladová účinnost, tak nepřetržitá dostupnost dat.

3.7 Důležitým článkem celého programu GMES je mezinárodní spolupráce. V tomto směru představuje tento program příspěvek Unie ke Globálnímu systému systémů pozorování Země GEOSS. Komise uskuteční další výměny a rozvine další partnerství v rámci kosmického výboru CEOS, který má konkrétní odpovědnosti v oblasti monitorování důsledků klimatické změny.

3.8 V závěrech Komise shrnuje obsah dokumentu a zavazuje se, že bude sledovat dokončení programu a jeho aktualizaci v závislosti na požadavcích uživatelů.

4. Připomínky Výboru

4.1 Výbor považuje vesmírnou politiku za jednu z priorit intenzivnějšího technologického rozvoje, vítá tedy sdělení Komise a doufá, že rozhodovací orgány na základě v něm obsažených návrhů a pokynů přijmou operační rozhodnutí, uvolní finanční prostředky a vytvoří důsledné politiky.

4.2 Výbor má sice kladný názor, sdílí však obavy Komise ohledně nejasného postoje členských států k období provádění programu GMES a považuje za nezbytné, aby se jasně vyjádřily ve prospěch programu, který by nyní měl být naplánován nejméně do roku 2030 s tím, že zajisté musí být stanovena možnost pokračovat v jeho základních funkcích i po roce 2030.

4.3 Rovněž pro podniky je nezbytné moci si naplánovat investice na dostatečně dlouhé období a vyvíjet technologie na dosažení stále účinnějších systémů sběru dat, a to jak z hlediska nákladů, tak z hlediska kvality služeb.

4.4 Výbor se domnívá, že částka 4 mld. EUR, již ve své dlouhodobé analýze odhadla ESA, není dostačující. V částce ve výši zhruba 600 milionů ročně není zohledněn vývoj cen technických součástí konstelace družic Sentinel. Jako nepostačující se rovněž jeví podíl vyčleněný na VaV, především vzhledem k potřebě sbírat data významná v souvislosti s bojem proti klimatické změně a vzhledem k bezpečnosti.

4.5 Výbor plně schvaluje návrhy Komise a žádá, aby se ještě rozhodněji pokročilo s nezbytnými finančními prostředky (v období 2014–2020 bude třeba dalších nejméně 700–800 mil. EUR), prodloužením délky trvání projektu alespoň do roku 2030, otevřením trhu kosmického průmyslu malým a středním podnikům všech členských států, jasným a otevřeným nařízením týkajícím se politiky přístupu k údajům, silnou koordinací všech subjektů zapojených do projektu a posílením mezinárodního rozměru projektu.

4.6 Komise uvádí, že je třeba více investovat do bezpečnosti, a v jednom ze svých nedávných sdělení⁽³⁾ připomíná, že v rámci 7. rámcového programu (téma vesmír) byla zveřejněna výzva k předkládání návrhů na rozvoj přípravných kapacit v rámci služby GMES pro námořní dohled. Nezbytným způsobem, jak chránit prostředí, ochraňovat naše moře a naše pobřeží před nelegálním obchodováním a zachraňovat životy lidí, kteří se svěřili bezohledným zločineckým organizacím, je integrovaný přístup, při němž budou využity všechny dostupné nástroje.

4.7 V této souvislosti je zapotřebí dodatečných prostředků na podporu programů trvalého vzdělávání subjektů provozujících činnost v tomto odvětví a projektů orientujících mladé generace na studium vesmíru a možných aplikací. V posledních letech se následkem poklesu pozornosti veřejného mínění k tomuto tématu snížil zájem o letecké a kosmické inženýrství – poklesl jak počet uchazečů o studium, tak počet absolventů tohoto oboru. Chybí i technici, a je tedy třeba vytvořit konkrétní politiku orientace zájemců na tato studia. Jedním z nejčastějších důvodů, ze kterých se uchazeči ke studiu těchto disciplín nezapíší, jsou špatné vyhlídky na nalezení jistého a stálého pracovního místa.

4.8 Výbor podporuje návrh Komise přímo převzít vlastnictví systému a následně i odpovědnost za jeho řízení a správu. Volba stálého otevřeného a volného přístupu, který bude stanoven v konkrétním nařízení, aniž by však byla dotčena záruka bezpečnosti, se zdá vhodná a uvážená. Záruka přístupu může vytvořit podmínky pro přilákání zájmu soukromých investorů nabízet služby. Vytvoření trhu napojeného na systém GMES by představovalo ekonomickou příležitost a veřejnou službu a kromě toho by mohlo umožnit sdílení nákladů na správu pozemských služeb.

4.9 Právě výběr struktury systému bude zásadní pro řádnou správu údajů. Z obchodního využití by měl po odpovídajícím období přizpůsobení se trhu vždy plynout podíl na nákladech, tak jak tomu je u některých služeb na internetu, které byly dosud zdarma, ale postupně za ně budou uživatelé platit. Orgánům veřejné správy by údaje měly být ze zásady poskytovány zdarma a tyto orgány by k nim měly mít přístup pomocí platformy diverzifikovaných podle požadavků na důvěrnost a bezpečnost.

⁽³⁾ Cesta k integraci námořního dohledu: Společné prostředí pro sdílení informací v námořní oblasti EU, KOM(2009) 538 v konečném znění.

Nedávno bylo monitorování z družic uplatněno velmi významným způsobem. Pomocí družic pro měření výšky programu My Ocean bylo v roce 2009 odhaleno opakování jevu El Niño. Pomocí programu MACC (Monitoring Atmosphere Composition and Climate), jenž je nedílnou součástí služeb GMES, byly dodány informace pro vytvoření simulací možného šíření vulkanického oblaku z Islandu. Další službou programu GMES je SAFER (Services and Applications For Emergency Responses), jejímž cílem je dodávat do šesti hodin od pohromy (zemětřesení, záplavy, sesuvy půdy) podrobné mapy, které mohou být velmi cenným nástrojem pro zásah civilní ochrany. Jiným nástrojem je G-Mosaic (pilotní služby pro bezpečnost), který slouží k monitorování území za účelem bezpečnosti – od sledování jaderných elektráren přes toky nelegálních přistěhovalců po sledování hranic a analýzu válečných škod a potřeb.

4.10 Zvláštní pozornost bude muset být věnována politice zadávání veřejných zakázek. Při zadávání veřejných zakázek, především na úrovni Unie, by měly být vždy uplatňovány zásady *Small Business Act*. Je zapotřebí seriózní politiky podpory malých a středních podniků, především v zemích, které ještě nemají vyvinutý silný produkční systém a které by rovněž měly být příjemci obrovských investic chystaných do tohoto odvětví. Vesmírná složka GMES potřebuje nejen velké podniky specializované na kosmickou elektroniku, ale rovněž malé podniky, které jsou také schopné zajistit inovační řešení. Vzhledem k evropské povaze projektu by Komise měla podpořit vytváření konsorcií mezi nadnárodními podniky.

4.11 Výbor doporučuje stále užší koordinaci mezi různými subjekty zapojenými do realizace tohoto projektu, tj. mezi Komisí, členskými státy, ESA a Eumetsat, a podporuje návrh Komise rozdělit odpovědnosti mezi tyto subjekty, jak je navrženo ve sdělení.

4.12 Výbor se domnívá, že ESA má všechny nezbytné odborné způsobilosti, aby mohla kandidovat na konečného provozovatele vesmírné infrastruktury. Jakožto konečný provozovatel by spolupracovala s vnitrostátními agenturami v oblasti údržby, vývoje a nahrazování konstelací družic. Výbor vřele doporučuje, aby se vyzkoušely všechny legálně přípustné možnosti, aby se mohl provést tento přirozený výběr.

4.13 Výbor se domnívá, že bude nezbytné pokračovat v úsilí o posílení mezinárodní spolupráce. Boj proti klimatické změně

se nutně odehrává v globálním měřítku, a sdílení údajů tak bude nezbytné pro včasné zjištění vývoje vlivů emisí skleníkových plynů a následné změny klimatu. Komise správně zvažila tento aspekt a Výbor doporučuje, aby byli zainteresováni i další partneři z blízkých oblastí a aby byli případně zapojeni do evropské strategie na obranu země a moří a do evropské strategie bezpečnosti. Například Unie pro Středomoří by mohla být vynikající platformou pro rozvoj této spolupráce v rámci stávajících prioritních programů v oblasti civilní ochrany, čištění Středozemního moře a boje proti klimatickým změnám. Kladným přínosem může být rovněž schopnost všimnout si zvláštností vyskytujících se v jiných konkrétních oblastech, např. již probíhajících činností v regionu Baltského moře či v povodí Dunaje.

4.14 EHSV podporuje zřízení „rady členů GMES“, která se skládá z 27 členů a do níž je zapojeno rovněž Švýcarsko a Norsko jakožto členové ESA. Tomuto orgánu předsedá Komise a jeho úkolem je navázání spolupráce mezi orgány všech členských států, pomoc Komisi při důsledném provádění programu a při vytváření strategického rámce a výměna zkušeností a osvědčených postupů v oblasti GMES a pozorování Země. Tento zastupitelský orgán může pomoci překonat nerovnováhu v poznacích o vesmíru a v činnosti ve vesmíru, která existuje mezi starými a novými členskými státy. Více než kdy jindy by bylo vhodné zřídit fórum soukromých uživatelů, jež by včas analyzovalo perspektivy systému a spolupracovalo s radou členů.

4.15 Zvláštní pozornost je třeba věnovat krátkodobým programovým potřebám, zejména činnosti Sentinelů série A, vypuštění série B a pořízení rozhodujících komponent série C.

4.16 Španělské předsednictví, jež se zavázalo ohledně nařízení o službách GMES, a belgické předsednictví, jež se zavázalo ohledně evropské vesmírné politiky, sdílí názor, že je třeba nového impulsu. Parlament je velmi nakloněn tomu, že tento impuls podpoří. Existují tedy podmínky pro definování aspektů, které je ještě třeba vyjasnit: vyčlenění a přidělení prostředků nezbytných na tento projekt, upuštění od výhrad, které stále ještě panují ohledně délky trvání GMES, čímž bude zajištěn rozvoj konstelací Sentinelů podle stanoveného programu, posílení mezinárodní spolupráce a vyšší investování do výzkumu a vývoje.

V Bruselu dne 14. července 2010.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Mario SEPI